

รักแห่งสยาม : สัญลักษณ์ มายาคติ และเพศนอกรอบในสังคมไทย

Love of Siam: Semiotic, Myth and Queer in Thai Society

เบญจรงค์ ธีระพลิกะ*

บทคัดย่อ

ในปัจจุบันมีภาพยนตร์ ละครชุด (ซีรีส์) และมิวสิกวิดีโอจำนวนมากนำเสนอภาพที่มีเนื้อหาเกี่ยวข้องกับเพศนอกรอบ แต่มีการศึกษาสัญลักษณ์กับความหมายของภาพยนตร์ที่มีเนื้อหาเกี่ยวข้องกับเพศนอกรอบ หรือมีเพศนอกรอบร่วมแสดงจำนวนไม่มากนัก การศึกษานี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสัญลักษณ์และเนื้อหา (Content/Message) ภาพยนตร์ที่มีเนื้อหาเกี่ยวข้องกับเพศนอกรอบ ผ่านภาพยนตร์เรื่องรักแห่งสยาม โดยมีแนวคิดทฤษฎีความคิดสร้างสรรค์ สัญลักษณ์และมายาคติ อีกทั้งแนวคิดเรื่องเพศนอกรอบมาเป็นกรอบในการศึกษา โดยใช้วิธีวิเคราะห์เนื้อหา สัญลักษณ์ในภาพยนตร์และการสัมภาษณ์เชิงลึกในการศึกษาและรวบรวมข้อมูล จากผลการวิจัยพบว่า เนื้อหาสัญลักษณ์ที่ผู้กำกับสอดแทรกไว้ในภาพยนตร์นั้นสะท้อนเรื่องราวความรักในมุมต่าง ๆ ที่ปรากฏอยู่ในสังคมไทย ไม่ว่าจะเป็นความรักตนเอง ความรักครอบครัว มิตรภาพของกลุ่มเพื่อน หรือแม้กระทั่งความรักของกลุ่มเพศนอกรอบ โดยมุมมองเนื้อหาสารผ่านสัญลักษณ์และการตีความทางมายาคติ ที่ทำให้ภาพยนตร์เรื่อง “รักแห่งสยาม” ซึ่งเป็นภาพยนตร์ที่มีเนื้อหาเกี่ยวข้องกับเพศนอกรอบได้รับการยอมรับจากสังคมไทย แม้ในปัจจุบันภาพยนตร์เรื่องนี้ก็ได้รับการกล่าวถึง ทั้งเนื้อหาสาร รวมทั้งเพลงประกอบภาพยนตร์ และในปี พ.ศ. 2558 ภาพยนตร์เรื่อง “รักแห่งสยาม” ได้รับการขึ้นทะเบียนเป็นมรดกภาพยนตร์แห่งชาติ จากหอภาพยนตร์แห่งชาติ

คำสำคัญ: สัญลักษณ์, มายาคติ, เพศนอกรอบในสังคมไทย, รักแห่งสยาม

Abstract

Currently, there are a great deal of movies, series and music videos that expressively show homosexual contents. However, there are not so many studies in semiotic terms with the meaning of the movies with homosexual content or not so many performers who play a role in such media. Objectives of this research are to study the content and message of movies with homosexual matters through the Movie “Love of Siam” which consists of creative theoretical concepts, semiology and mythology. Furthermore, the concepts about Queer matter are the framework of study by analyzing the content, semiotic terms in movie and in-depth interview to study and accumulate the information. The result was found that the semiotic contents inserted by the director in such movie reflected love in various dimensions available in Thai society including self-love, family love, friendship or even love of homosexual people. The perspectives and contents through semiotic terms and mythological interpretation made “Love of Siam” the movie with homosexual contents that was substantially accepted in Thai Society. Even at present, this movie has been mentioned and widely known of remarkable

* นักศึกษาปริญญาโท สาขาวิชานิเทศศาสตร์และนวัตกรรม สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ (นิด้า)

contents and original soundtracks and in 2015, “Love of Siam” was eventually registered as “national heritage film” by Film Archive.

Keywords: Semiotic, Myth, Queer in Thai Society, Love of Siam

บทนำ

ในกระบวนการความคิดสร้างสรรค์ สิ่งที่มีค่ามากที่สุดคือ “ก้าวแรก” หากพูดถึงความคิดสร้างสรรค์แล้วคำศัพท์สำคัญ คือ “การคิดนอกกรอบ” ซึ่งถือว่าเป็นประเด็นสำคัญที่เป็นจุดเริ่มต้นของธารแห่งการสร้างสรรค์สิ่งต่าง ๆ ของมนุษย์ คำว่า “ความคิดสร้างสรรค์” โดยเฉพาะอย่างยิ่งถ้าเป็นการสร้างสรรค์ผลงานที่ไม่ตรงกับแนวคิด หรือวัฒนธรรมความเชื่อของคนในสังคมส่วนใหญ่แล้ว ยิ่งต้องมีแนวคิด วิธีการรวมถึงกระบวนการ ในการสร้างสรรค์ ให้สื่อความหมายต่าง ๆ อย่างแยบยลและลุ่มลึก เพื่อที่สามารถสอดแทรกเนื้อหาและประเด็นที่ผู้กำกับต้องการเสนอ ให้เกิดการยอมรับจากคนในสังคมนั้นได้ เช่น การที่เนื้อหาของภาพยนตร์มีการสอดแทรกเนื้อหาของที่เกี่ยวข้องกับเพศนอกรอบไว้ในบทภาพยนตร์ ละคร ละครชุดหรือซีรีส์ แม้กระทั่งในเนื้อหาของเพลง

ปัจจุบันสามารถพบเห็นคู่รักเพศชายกับเพศชายและเพศหญิงกับเพศหญิง ที่แสดงออกเรื่องความรักในที่สาธารณะ และสามารถสังเกตได้ในสื่อภาพยนตร์ ละครชุด นิตยสาร รวมถึงเครือข่ายสังคมออนไลน์ ที่นำเสนอเนื้อหาของเพศนอกรอบ ทำให้เราปฏิเสธไม่ได้ว่าปัจจุบันไม่ได้มีเพียงแค่เพศกำเนิดเท่านั้น ดังที่ นฤพนธ์ ด้วงวิเศษ (2556) ได้อธิบายลักษณะของเพศนอกรอบไว้ว่า เพศนอกรอบคือกลุ่มเพศที่มี 2 ลักษณะ คือหนึ่งกลุ่มรักเพศเดียวกัน (เกย์ ทอมดี้ เลสเบียน) และกลุ่มคนข้ามเพศ (กะเทยสาวประเภทสอง และชายข้ามเพศ) ที่มีการแสดงออกในการชอบเพศเดียวกันหรือแสดงออกการแต่งกายที่อาจจะมีคำเรียกที่แตกต่างกันออกไป เช่น เกย์ ที่หมายถึง ชายรักร่วมเพศหรือมีรสนิยมสนใจในเพศเดียวกับตน ในงานวิจัยชิ้นนี้ ผู้วิจัยต้องการ

มุ่งเน้นไปที่กลุ่มเพศที่สามหรือเพศนอก

กรอบโดยเฉพาะกลุ่มชายรักชาย (Male Homosexuality) โดยแบ่งตามลักษณะทางกายภาพเป็นผู้ชายหรือเคยเป็นผู้ชายมาก่อนโดยไม่นำเรื่องพฤติกรรมทางเพศมาเป็นส่วนเกี่ยวข้องในการศึกษาแต่อย่างใด สอดคล้องกับ รัตนภาพ นพสุวรรณ (2555) และกิ่งรัก อิงคะวัต (2542) ได้ให้ความหมาย เกย์ ไว้ว่า ผู้ชายที่มีรสนิยมทางเพศที่ชอบเพศชายด้วยกัน แต่ยังคงพอใจในเพศสภาพของตนเอง แต่งตัวเป็นผู้ชาย บุคลิกภายนอกอาจบ่งชี้ผู้เป็นเกย์ได้ลำบาก เพราะมีทั้งสุภาพเรียบร้อย จนเหมือนผู้ชายทั่วไป ซึ่งในปัจจุบันจำนวนประชากรเพศนอกรอบมีจำนวนมาก และมีกำลังซื้อมากตามไปด้วยเช่นกันจากผลการวิจัยของบริษัท Zocial inc (บริษัท Zocial inc., 2556; “ผลวิจัย “เผย” คู่รักเกย์แบ่งภาระงานบ้านได้ดีกว่า คู่รักต่างเพศ”, 2557) ผลการสำรวจดังกล่าวยังพบอีกว่าประชากรชาวเกย์แสดงออกและเปิดเผยตนเองผ่านเครือข่ายสังคมออนไลน์มากขึ้นด้วยซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของบริษัท นาโน เซิร์ช จำกัด ที่ศึกษาการเพิ่มจำนวนประชากรของเกย์ในประเทศไทย ซึ่งผลการวิจัยมีแนวโน้มว่าจำนวนจะเพิ่มขึ้นอีกในอนาคตและกำลังการซื้อก็จะเพิ่มขึ้นตาม (วันวิสาข์ เจริญนาน, 2555; เสาวรินทร์ สายรังษี, 2548) กระทั่งในปี 2550 มีภาพยนตร์รักที่เกิดขึ้นที่สอดแทรกเรื่องราวความรักของเพศนอกรอบ ซึ่งเป็นภาพยนตร์ที่เขียนบทและกำกับโดย คุณมะเดี่ยว ชูเกียรติ ศักดิ์วีระกุล ภาพยนตร์เรื่องนี้คือภาพยนตร์เรื่อง รักแห่งสยาม โดยภาพยนตร์เรื่องรักแห่งสยามมีเนื้อหาเกี่ยวข้องกับเรื่องราวความรักในวัยรุ่น แต่เนื้อหากลับพลิกความคาดหวังของผู้ชมกลายเป็นเรื่องของครอบครัวที่มีบาดแผลจากการหายตัวของสมาชิกในบ้าน ทั้งยังนำเสนอความสับสนในความต้องการทางเพศของตัวเอง แต่ท่ามกลางกระแสการวิพากษ์วิจารณ์ กลับมีผู้ที่ชื่นชอบภาพยนตร์เรื่องนี้จำนวนมากจนเกิดการ

รวมตัวเป็นแฟนคลับ นับเป็นภาพยนตร์ที่ทั้งสะท้อน อารมณ์ร่วมของยุคสมัยและสร้างกระแสความรู้สึก อย่างหนึ่งขึ้นในสังคมไทย ในระดับทั่วประเทศ รวมทั้งได้รับรางวัลภาพยนตร์ยอดเยี่ยมจากสถาบันต่าง ๆ ที่จัดประกวด ทำให้เกิดมุมมอง การถกเถียง เสียง วิพากษ์วิจารณ์ต่าง ๆ กับภาพยนตร์เรื่องนี้อย่างหลากหลาย มุมมองทั้งหลายเหล่านั้นเป็นองค์ประกอบหนึ่งที่ทำให้ผู้วิจัยสนใจที่จะศึกษาภาพยนตร์เรื่องรักแห่ง สยาม เนื่องจากในปี พ.ศ. 2550 การยอมรับและการ ให้โอกาสเรื่องเพศนอกกรอบ หรือภาพยนตร์ที่มี เนื้อหาเกี่ยวข้องกับเพศนอกกรอบน้อยมากหาก เปรียบเทียบกับปัจจุบัน

ฉะนั้นผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษา “ก้าวแรก” ของภาพยนตร์ที่มีเนื้อหาเกี่ยวข้องกับเพศนอกกรอบ ในสังคมไทยในบริบทความเป็นบุคคลมากกว่า ตัวประกอบหรือตัวตลก ผ่านมุมมองของผู้ทรงคุณวุฒิ มีผู้กล่าวว่าคุณมะเดี่ยว ชูเกียรติ ศักดิ์วีระกุล เป็น “นัก ก้าวข้ามเครื่องกีดขวาง” (อภิรดา มีเดช, 2557) ใน ภาวะที่สังคมไทยที่ยังไม่ได้เปิดรับเพศนอกกรอบ จาก การศึกษาเรื่องเพศนอกกรอบ ในสังคมไทยระหว่างปี พ.ศ. 2538-2552 โดยในระยะแรกพบว่าสังคมเลือก ที่จะไม่พูดเรื่องเพศนอกกรอบ เพราะมีทัศนคติว่าคน กลุ่มนี้เป็นคนน่าอาย การกล่าวถึงเป็นเรื่องน่าอาย (นฤพนธ์ ด้วงวิเศษ, 2556; ปณิธิ บราวน์, 2557) พ.ศ. 2538 เป็นต้นมา สังคมกำลังพยายามเรียนรู้และ ทำความเข้าใจเพศนอกกรอบในฐานะบุคคลธรรมดา มิใช่คนที่มีปัญหาป่วยทางจิต (นฤพนธ์ ด้วงวิเศษ, 2553) ภาพยนตร์เรื่องรักแห่งสยามที่เข้าฉายในปี พ.ศ. 2550 อีกทั้งภาพยนตร์เรื่องนี้ก็สามารถตอบ คำถามของสังคม และพยายามให้สังคมเข้าใจกลุ่มคน เพศนอกกรอบมากขึ้น มากกว่าแค่เรื่องตลกไปกษา แต่พยายามให้สังคมเข้าใจผ่านการอธิบายว่าเพศนอก กรอบก็มีความรู้สึก ความรัก ไม่ต่างจากเพศหญิงหรือ เพศชายในสังคม โดยที่ผู้วิจัยเชื่อว่าหากเรียกยุคที่ ภาพยนตร์เรื่องรักแห่งสยามเข้าฉายว่าเป็น “ยุคผลิ บาน” ของเพศนอกกรอบและภาพยนตร์ที่มีเนื้อหา เกี่ยวข้องกับเพศนอกกรอบก็ว่าได้ ด้วยเหตุนี้ผู้วิจัยจึง

มีความสนใจที่จะศึกษาปัจจัยที่สนับสนุนการ สร้างสรรค์ภาพยนตร์ที่มีเนื้อหาเกี่ยวข้องกับเพศนอก กรอบในบริบท “รักแห่งสยาม” ของ มะเดี่ยว ชูเกียรติ ศักดิ์วีระกุล และเหตุผลที่ผู้วิจัยใช้คำว่าเพศนอกกรอบ แทนเพศที่สามหรือ รักร่วมเพศ เพราะเนื่องจากการ ศึกษาพบว่าแม้ปัจจุบันสังคมจะยอมรับเพศนอก กรอบมากขึ้น แต่ยังคงมีคำศัพท์ใช้เรียกกลุ่มเพศนอก กรอบอื่น ๆ เช่น “เพศที่สาม” “รักร่วมเพศ” “ความ เบี่ยงเบนทางเพศ” “เพศผิดธรรมชาติ” ที่ทำให้กลุ่ม คนเพศนอกกรอบไม่พอใจ เพราะคำศัพท์บางคำถือว่าเป็น การดูถูก ดูแคลน ฉะนั้นผู้วิจัยจึงเลือกใช้คำว่า “เพศนอกกรอบ” เพราะคำว่าเพศนอกกรอบนั้นเป็น คำศัพท์ที่แสดงให้เห็นถึงความคิดริเริ่ม การออกนอก กรอบเดิม ๆ ที่สังคมไทย จากความเชื่อเดิมที่เชื่อว่า สังคมไทยมีแค่สองเพศ คือ “ชายจริง” และ “หญิง แท้” และในปัจจุบันยังมีการเพิ่มคำว่า “เพศนอก ขนบ” เพื่ออธิบายกลุ่มเพศนอกกรอบเพิ่มเติม (กนก วรรณ ธรรมารณ, 2555)

วัตถุประสงค์การวิจัย

การศึกษาในครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา สัญญะและความหมายของเนื้อหา (Content/Mes- sage) ที่สอดแทรกอยู่ในภาพยนตร์เรื่องรักแห่งสยาม

แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

แนวคิดเกี่ยวกับภาพยนตร์

แนวคิดเกี่ยวกับภาพยนตร์ (Chandler, 1994) แนวคิดของภาพยนตร์กล่าวถึงองค์ประกอบ ภาพยนตร์ทั้ง 5 ด้าน คือ 1) สัญญะและโครงเรื่อง/ เหตุการณ์สำคัญ กล่าวถึง โครงเรื่อง เป็นการเล่าเรื่อง ลำดับเหตุการณ์อย่างมีเหตุผล เหตุการณ์ทุก เหตุการณ์จะต้องส่งเสริมประเด็นหลักของเรื่องได้ ชัดเจน ไม่ให้หลงประเด็น โครงเรื่องจะประกอบด้วย เหตุการณ์หลัก และเหตุการณ์รอง ซึ่งเหตุการณ์รอง ที่ใส่เข้าไป ต้องผสมกลมกลืนเป็นเหตุเป็นผลกับ เหตุการณ์หลัก เรื่องย่อ เป็นจุดเริ่มต้นของภาพยนตร์ ไม่ว่าจะ เป็นเรื่องที่เกิดขึ้นมาใหม่ เรื่องที่นำมาจาก

เหตุการณ์จริง เรื่องที่ดัดแปลงมาจากวรรณกรรม หรือ แม้แต่เรื่องที่ลอกเลียนแบบมาจากภาพยนตร์อื่น สิ่ง แรกนั้นเรื่องต้องมีความน่าสนใจ มีใจความสำคัญ ชัดเจน ต้องมีการมีการตั้งคำถามว่า จะมีอะไรเกิดขึ้น กับเรื่องที่คิดมา และสามารถพัฒนาขยายเป็นโครง เรื่องใหญ่ ๆ ได้ 2) สัญลักษณ์ของตัวละครหลัก / ตัวละคร ประกอบ เกี่ยวข้องกับ Characterization คือ การ วิเคราะห์ตัวละคร ตัวละคร มีหน้าที่ดำเนินเหตุการณ์ จากจุดเริ่มต้นไปสู่จุดสิ้นสุดของเรื่อง ตัวละครอาจเป็น คน สัตว์ สิ่งของ หรือเป็นนามธรรมไม่มีตัวตนก็ได้ การ สร้างตัวละครขึ้นมาต้องคำนึงถึงภูมิหลังพื้นฐาน แหล่ง ที่มาที่ไป บุคลิกนิสัย ความต้องการ อันก่อให้เกิด พฤติกรรมต่าง ๆ ของตัวละครนั้น ๆ ตัวละครแบ่งออก เป็นตัวแสดงหลักหรือตัวแสดงนำ และตัวแสดงสมทบ หรือตัวแสดงประกอบ ทุกตัวละครจะต้องมีส่งผลต่อ เหตุการณ์นั้น ๆ มากน้อยตามแต่บทบาทของตน ตัวเอกย่อมมีความสำคัญมากกว่าตัวรองเสมอ 3) สัญลักษณ์ของประเด็น/สถานการณ์ คือ แก่นเรื่อง Hurtik & Yarber (1971 อ้างถึงใน ฉลองรัตน์ ทิพย์พิมาน, 2539) กล่าวว่า แก่นเรื่องหมายถึงแนวคิด หลักในการ ดำเนินเรื่อง เป็นความคิดรวบยอดที่เจ้าของเรื่อง ต้องการนำเสนอ โดย Griffith (1994 อ้างถึงใน ฉลองรัตน์ ทิพย์พิมาน, 2539) ระบุว่า เราสามารถ วิเคราะห์แก่นเรื่องได้จากกลุ่ปรแกรม 3 อย่าง คือ คู่ตรงกันข้าม สัญลักษณ์ และพัฒนาการของเรื่อง 4) สัญลักษณ์ของฉาก สถานที่ ช่วงเวลา อุปกรณ์ประกอบ ฉาก และเสื้อผ้า ประกอบด้วย ภูมิศาสตร์ ประวัติศาสตร์, การตกแต่ง, อุปกรณ์ประกอบฉากและ เครื่องแต่งกายตัวละครฉากเป็นองค์ประกอบหนึ่งของ ภาพยนตร์ เนื่องจากการเล่าเรื่องในภาพยนตร์คือการ ถ่ายทอดเหตุการณ์ที่ต่อเนื่องกัน เหตุการณ์ต่าง ๆ จะ เกิดขึ้นโดยปราศจากสถานที่ไม่ได้ ดังนั้นฉากจึงมี ความสำคัญ เพราะทำให้มีสถานที่รองรับเหตุการณ์ ต่าง ๆ ของเรื่อง และ 5) แสงสีของภาพ/เพลง ประกอบ/บทสนทนา/มุขมุกตบ๊อง กล่าวถึง บทสนทนา ว่ามีความสำคัญกับภาพยนตร์ รวมทั้งแสงและสีที่ ภาพยนตร์ใช้เพื่อต้องการจะสื่อสารเรื่องราว การบอก

เล่าอารมณ์ของตัวละคร อีกทั้งเพลงประกอบและ เสียงประกอบอื่น ๆ ที่อธิบายอารมณ์ของตัวละคร ความรู้สึกของฉาก เป็นต้น

ทฤษฎีสัญวิทยา (De Saussure, 1974 อ้าง ถึงใน กาญจนา แก้วเทพ, 2542) สัญลักษณ์คืออะไรก็ตาม ที่ก่อให้เกิดความหมายโดยการเทียบเคียงให้เห็นถึง ความแตกต่างไป จากสิ่งอื่นและคนในสังคมยอมรับ หรือเข้าใจ กาญจนา แก้วเทพ (2543) ซึ่งประกอบด้วย คุณสมบัติ 3 ประการคือ 1) มีลักษณะทาง กายภาพ 2) มีความหมายมากกว่าตัวเอง 3) ผู้ใช้ สัญลักษณ์ต้องทราบถึงความหมายของสัญลักษณ์ ซึ่ง สัญลักษณ์องค์ประกอบ 3 ส่วนคือ 1) ของจริง 2) รูป สัญลักษณ์หรือตัวหมาย คือสิ่งที่เป็นตัวสื่อ 3) ความหมาย สัญลักษณ์หรือตัวความหมาย คือความหมายที่ต่อ อาศัยสัญลักษณ์ หรือสัญลักษณ์ที่ต้องการสื่อ เป็นต้น

ทฤษฎีประพันธ์กร (Martin Mcquillan. 2000; ก้อง พาหุรัชย์, 2548; พิสนธ์ สุวรรณภักดี, 2555) แนวคิดทฤษฎีเรื่องประพันธ์กรนั้น เป็นแนวคิด ทฤษฎีที่พูดถึงเกี่ยวกับ ภาพยนตร์ ซึ่งถือว่าเป็นแขนง หนึ่งของศิลปะที่ผ่านการสร้างสรรค์จากกระบวนการ คิดที่ซับซ้อน ซึ่งสะท้อนแนวคิดห่วงอารมณ์ และ กระบวนการถ่ายทอดเรื่องราวต่าง ๆ จากผู้สร้างสรรค์ ผลงาน กล่าวถึง ผู้กำกับคือประพันธ์กรของภาพยนตร์ เพราะมีบทบาทสำคัญในการสร้างสรรค์ภาพยนตร์ และในอีกนัยหนึ่งประพันธ์กรหมายถึงผู้แต่งตัวจริง คือผู้ที่รับผิดชอบการประพันธ์ภาพยนตร์และ การดำเนินเรื่องราวของภาพยนตร์หรือตัวละคร

แนวคิดเกี่ยวกับเพศนอกรอบ แนวคิดเรื่อง เพศนอกรอบเป็นแนวที่ที่กล่าวถึงการเกิดขึ้นของ เพศนอกรอบที่อิงหลักการทางวิทยาศาสตร์ ทฤษฎี จิตวิเคราะห์ สาเหตุของการเกิดรักร่วมเพศนั้น ยังคง เป็นสิ่งที่หาข้อสรุปอันแท้จริงไม่ได้ จึงมีแนวความเชื่อ ที่หลากหลายกันออกไป (ปาณิสรา มงคลวาที, 2550) และกล่าวถึงการรักร่วมเพศ เพศที่สาม กระทั่งที่มา ของคำว่า “เพศนอกรอบ” ในสังคมไทยแต่ละยุค สมัยว่ามีการยอมรับกลุ่มคนเพศนอกรอบหรือไม่ อย่างไร แม้ปัจจุบันจะมีการเปิดรับเรื่องราวของเพศ

นอกกรอบมากขึ้นกว่าในอดีต

วิธีดำเนินงานวิจัย

เนื่องจากงานวิจัยชิ้นนี้เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ จึงใช้ระเบียบวิธีเชิงคุณภาพ โดยผู้วิจัยจะใช้การศึกษาเอกสารทุติยภูมิและปฐมภูมิ รวมทั้งการสัมภาษณ์เชิงลึก

1. การศึกษาการวิเคราะห์ตัวบท (Textual Analysis) คือ การมุ่งหาหรือค้นหาหน่วยที่เล็กหรือหน่วยพื้นฐานในระบบการสื่อความหมาย และค้นหาความสัมพันธ์ระหว่างหน่วยย่อย ๆ เล็กเหล่านั้นในตัวบทใดตัวบทหนึ่ง ความสัมพันธ์นั้นอาจอยู่ในแง่ของคู่ตรงกันข้าม สหสัมพันธ์ และความสัมพันธ์แบบตรรกะของ Guiraud (1975 อ้างถึงใน กาญจนา แก้วเทพ และสมสุข หินวิมาน, 2553) ใช้ระเบียบวิธีเชิงคุณภาพโดยเลือกที่จะศึกษาด้วยวิธีสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ทรงคุณวุฒิ

2. การตีความสัญญาวิทยาผ่านเนื้อหาในภาพยนตร์ ซึ่งเป็นการศึกษาสัญญาที่ซ่อนอยู่ในฉากสำคัญ ๆ ในภาพยนตร์รักแห่งสยามที่กล่าวถึงหรือมีความหมาย ซึ่งจะแบ่งสัญญาเป็น 2 ส่วนคือ รูปสัญญา และความหมายสัญญา ซึ่งประกอบด้วย ความหมายตรง และความหมายโดยนัย เรื่องความรักของเพศนอกรูป อีกทั้งการแยกสัญญาออกมา แล้วนำมาตีความ โดยแบ่งเป็นองค์ประกอบภาพยนตร์ 5 ด้าน (Chandler, 1994) คือ (1) สัญรูปและโครงเรื่อง/เหตุการณ์สำคัญ (2) สัญรูปของตัวละครหลัก / ตัวละครประกอบ (3) สัญรูปของประเด็น/สถานการณ์ (4) สัญรูปของฉาก สถานที่ ช่วงเวลา อุปกรณ์ประกอบฉาก และเสื้อผ้า (5) แสงสีของภาพ/เพลงประกอบ/บทสนทนา/มุกตลก

ผลการศึกษา

สัญญาต่าง ๆ ที่ผู้กำกับพยายามสอดแทรกเข้าไปในภาพยนตร์เรื่องรักแห่งสยาม สามารถจัดกลุ่มได้ 5 กลุ่มดังนี้

1. สัญรูปและโครงเรื่อง/เหตุการณ์สำคัญ

ภายใต้ชื่อ “รักแห่งสยาม” ซึ่งสามารถแปลความหมายได้สองส่วนคือ คำว่ารัก และ คำว่าสยาม คำว่า “รัก” สามารถตีความจากการศึกษาความรักสามารถแบ่งได้ 4 รูปแบบ คือ 1) ความรักของต่อตนเอง 2) ความรักของคนในครอบครัว (พ่อ/แม่/อาม่า) 3) ความรักและมิตรภาพ (เพื่อน) 4) ความรักเพศนอกรูป (คนรัก) ส่วนที่สองคือคำว่า “สยาม” คำว่าสยามสามารถหมายถึง สยามแควร์ และ ประเทศไทยเดิมที่ชื่อสยามประเทศ เพื่อให้ตรงกับความหมายที่ต้องการสื่อให้ตรงกับสิ่งที่ผู้กำกับคิด

2. สัญรูปของตัวละครหลัก / ตัวละครประกอบ ตัวละครของภาพยนตร์เรื่องรักแห่งสยาม สัญรูปตัวละครหลักนั้นผู้กำกับสอดแทรกเรื่องราวความเป็นตัวบุคคลของคนในสังคมไทยเข้าไป เช่น การที่ครอบครัวไม่ยอมรับเรื่องราวของเพศนอกรูป ลูกไม่ได้อาศัยอยู่กับพ่อแม่ กลุ่มเพื่อนล้อเลียนเพศที่เป็นกลุ่มเพศนอกรูป หรือแม้กระทั่งการยอมรับว่าตนเองมีรสนิยมทางเพศแตกต่างจากคนอื่นในสังคม เป็นต้น

3. สัญรูปของประเด็น/สถานการณ์ ประเด็นและสถานการณ์ของภาพยนตร์เรื่องรักแห่งสยาม ใช้สถานการณ์ และประเด็นที่เป็นที่ถกเถียง หรือไม่ยอมรับของสังคม (นฤพนธ์ ด้วงวิเศษ, 2556) แม้กระทั่งการไม่ยอมรับจากผู้อำนวยการสร้างในช่วงแรกก่อนที่จะสร้างภาพยนตร์เรื่องรักแห่งสยามจริง ๆ (ไศลทิพย์ จารุภูมิ, บทสัมภาษณ์, 25 ธันวาคม 2558)

4. สัญรูปของฉาก สถานที่ ช่วงเวลา อุปกรณ์ประกอบฉาก และเสื้อผ้า สัญรูปของอุปกรณ์ประกอบฉากที่ตัวละครหลักใช้ก็อธิบายตัวละครตัวนั้นได้อย่างชัดเจน เช่น มิว เป็นนักดนตรี ฉะนั้นในห้องนอนของมิว ก็มีเครื่องดนตรีตั้ง วางอยู่ หรือการนับถือศาสนาของโด่ง ที่ปรากฏ ไม้กางเขนอยู่ในทุกสถานที่ ที่เกี่ยวข้องกับโด่ง ไม่ว่าจะเป็นห้องนอน หรือแม้กระทั่งการสวมไม้กางเขนของโด่ง อุปกรณ์ประกอบฉากทั้งหมดก็เอื้อต่อการสื่อสารเนื้อหาของภาพยนตร์ทั้งสิ้น ตัวอย่างเช่น การใช้สยามสแควร์เป็นฉากหลักของภาพยนตร์ ซึ่งในปี 2550 สยามสแควร์ได้รับความนิยม

จากกลุ่มวัยรุ่นทุกเพศทุกวัย หรือช่วงเวลาที่ใช้ก็เป็นช่วงคริสต์มาส เพื่อตอกย้ำว่า ศาสนาคริสต์เป็นองค์ประกอบสำคัญของภาพยนตร์ อีกทั้งคริสต์มาสเป็นเทศกาลของผู้นับถือศาสนาคริสต์ และยังเป็นช่วงเวลาที่มีแต่ความสุข และสวยงาม เพื่อให้สุดท้ายแล้วตัวละครทุกตัวได้รับของขวัญของตนเองตอนท้ายเรื่อง

5. สัญลักษณ์ของภาพ/เพลงประกอบ/บทสนทนา/มุมกล้อง การสอดแทรกสัญลักษณ์ของการใช้สีเพื่ออธิบายตัวละครแต่ละตัว ใช้สีเพื่อบอกอัตลักษณ์ของตัวละครในภาพยนตร์ สีสามารถสื่อสารและถ่ายทอดความรู้สึกหรือแสดงอารมณ์ของผู้สวมใส่ได้ เช่น การที่ อาม่า (ย่าหรือยาย) ใช้สีโทนส้มที่แสดงถึงความรัก ความอบอุ่น หรือสีดำของ สุนีย์ ที่มาเป็นสีหลักหลังจากแต่งงานไป เป็นต้น เพลงประกอบภาพยนตร์ก็เป็นเพลงที่สื่อสารเหตุการณ์ต่าง ๆ ในเรื่องให้ชัดเจนมากขึ้น การใช้ดนตรีประกอบในแต่ละฉากที่นอกเหนือจากเพลงประกอบภาพยนตร์เพื่อกระตุ้นความรู้สึกของผู้ชมผู้ฟังให้เข้าใจตัวละคร เข้าใจปัญหาที่ตัวละครเจอแม้กระทั่งรับรู้อารมณ์ความรู้สึกของตัวละคร และระยะภาพที่ใช้มากที่สุดคือระยะภาพแบบใกล้มาก (Medium Close up: MCU), ระยะภาพแบบใกล้ (Close up / Close shot: CU), ภาพระยะแบบไกลปานกลาง (Medium Long Shot: MLS) มุมกล้องที่ใช้มากที่สุดคือมุมกล้องระดับสายตา

องค์ประกอบที่สำคัญอีกส่วนหนึ่งคือการสอดแทรกประพันธ์กรว้อย่างชัดเจน จากการศึกษาพบว่าภาพยนตร์ของคุณมะเต็ยว ชูเกียรติ ศักดิ์วีระกุล มักมีเนื้อหาของความรักในของวัยรุ่นเป็นองค์ประกอบ และตัวละครเพศหญิงมักมีจิตใจอันแข็งแกร่งพร้อมที่จะนำพาตัวละครอื่น ๆ ก้าวพ้นปัญหาที่พบเจอได้ โดยแต่ละเรื่องที่กำลังจะกล่าวถึงจะมีการเปลี่ยนวิธีการสื่อสาร แต่ก็ยังคงมีเนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับความรักวัยรุ่น และความรักของเพื่อนรอบๆ ซึ่งต่างจากภาพยนตร์เรื่องแรกที่คุณมะเต็ยว ชูเกียรติ ศักดิ์วีระกุลได้สร้าง นั่นคือ “13 เกมสยอง” ซึ่งภาพยนตร์เรื่องนี้เป็นภาพยนตร์ที่คุณมะเต็ยวได้สร้างตามคำสั่งและข้อเสนอของนายทุน ซึ่งในกรณีนี้หมายถึง เสี่ยเจียง สม

ศักดิ์ เตชะรัตนประเสริฐ ผู้ยื่นโอกาสให้คุณมะเต็ยว ชูเกียรติ ศักดิ์วีระกุล ได้เป็นผู้กำกับภาพยนตร์ครั้งแรก และเรื่องแรกที่เข้าฉายในโรงภาพยนตร์ทั่วประเทศไทย ทำให้เป็นที่ยอมรับของนายทุน และบุคลากร ในวงการบันเทิงและผู้ชมทั้งในและต่างประเทศ

อภิปรายผล

จากการศึกษาภาพยนตร์ที่มีเนื้อหาเกี่ยวข้องกับเพื่อนอกกรอบเรื่อง “รักแห่งสยาม” ผู้วิจัยพบว่าภาพยนตร์ภายใต้การเขียนบทและกำกับภาพยนตร์ของคุณ มะเต็ยว ชูเกียรติ ศักดิ์วีระกุล สะท้อนแนวคิดประพันธ์กรว้อย่างชัดเจนของผู้กำกับในทุกเรื่องที่น่าเสนอแนวคิดทฤษฎีเรื่องประพันธ์กรว้อย่างชัดเจน (พิสมพ์ สุวรรณภักดี, 2555) นั้น เป็นแนวคิดทฤษฎีที่พูดถึงเกี่ยวกับ ภาพยนตร์ ซึ่งถือว่าเป็นแขนงหนึ่งของศิลปะที่ผ่านการสร้างสรรค์จากกระบวนการคิดที่ซับซ้อน ซึ่งสะท้อนแนวคิดท่วงอารมณ์ และกระบวนการถ่ายทอดเรื่องราวต่าง ๆ จากผู้สร้างสรรค์ผลงาน ซึ่งผู้วิจัยสามารถอภิปรายผลได้ 3 ประการดังนี้

1. เทคนิคในการสร้างสรรค์ (Technical Competence) การนำรูปแบบที่มีอยู่เดิมมาต่อยอดความคิดจะช่วยพัฒนาสิ่งต่าง ๆ ได้ดีขึ้น มีความสมบูรณ์มากขึ้น (Torrance, 1962; ปราณี สุรสิทธิ์, 2541; อารี พันธมณี, 2543; ชาญณรงค์ พรุ่งโรจน์, 2546; อารี พันธมณี, 2546;) และเป็นองค์ประกอบสำคัญของผู้กำกับที่แสดงให้เห็นหรือนำมาใช้อย่างมีประสิทธิภาพและปรากฏออกมาในภาพยนตร์ทำให้ผู้ชมจดจำได้ สำหรับกรณีภาพยนตร์เรื่องรักแห่งสยามคือการที่ผู้ชมภาพยนตร์สามารถเห็นการใช้เทคนิคต่าง ๆ การสื่อสารผ่านอวัจนภาษา เช่น การตัดต่อ การใช้เสียง มุมกล้อง หรือการสอดแทรกเพลงประกอบเพื่อให้เข้าถึงอารมณ์ได้ กรณีภาพยนตร์เรื่องรักแห่งสยามมีการสอดแทรกเพลงประกอบภาพยนตร์ทั้ง 5 เพลงเข้าไปในเนื้อเรื่องให้เรียงต่อกันอย่างต่อเนื่องเรียงกับเรื่องราวในฉากภาพยนตร์นั้น ๆ เพื่ออธิบายความรู้สึกของตัวละครให้ชัดเจน

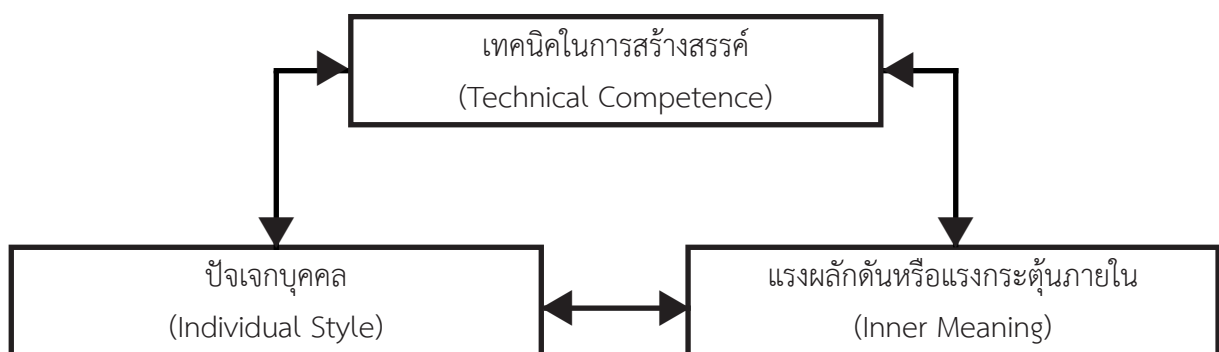
มากขึ้น (กรณีย์ จิตธารารักษ์, บทสัมภาษณ์, 28 มกราคม 2559; สุทธิพงษ์ นุกุลเอื้ออรุณ, บทสัมภาษณ์, 24 มกราคม 2559)

2. ปัจเจกบุคคล (Individual Style) รูปแบบการสร้างสรรคภาพยนตร์ที่เป็นส่วนตัวของผู้กำกับคนนั้น ๆ อันเป็นบุคลิกที่โดดเด่นในฐานะที่เป็นหลักหรือกฎเกณฑ์ในการสร้างคุณค่าในผลงาน รูปแบบการเล่าเรื่องซึ่งจะสะท้อนปัญหาต่าง ๆ ในวัยรุ่นออกมาอย่างลงตัว ในแง่คิดต่าง ๆ กรณีรักแห่งสยามเห็นได้อย่างชัดเจนว่าการที่ผู้กำกับสอดแทรกเรื่องราวที่เกี่ยวข้องกับตนเอง หรือสิ่งที่เป็นประสบการณ์ในชีวิตเข้าไปอีกทั้งเนื้อหาของภาพยนตร์สื่อสารเรื่องราวปัญหาของวัยรุ่น ก็จะพบว่าภาพยนตร์ให้การศึกษาแก่วัยรุ่น ในฐานะผู้ชมว่าด้วยความซับซ้อนของความรักและ “เพศ” ในยุคปัจจุบัน (นัยนันท์ ประสานนาม, บทสัมภาษณ์, 19 มกราคม 2559) เช่น การใช้ชีวิตอยู่ในวงดนตรี หรือเรื่องราวรสนิยมทางเพศของวัยรุ่นไทยในปัจจุบัน (ไสลทิพย์ จารุภูมิ, บทสัมภาษณ์, 25 ธันวาคม 2558) และได้ปรากฏ “วัฒนธรรมคู่” จีน” (ระหว่างชายกับชาย) (นัยนันท์ ประสานนาม, บทสัมภาษณ์, 19 มกราคม 2559) โดยวัฒนธรรมคู่จีนก็ส่งผลมาถึงปัจจุบันอีกด้วย

3. แรงผลักดันหรือแรงกระตุ้นภายใน (Inner Meaning) Inner ตามที่ คุณ สุทธิพงษ์ นุกุลเอื้ออรุณ

(2559) ให้ความหมายไว้ว่า “แรงผลักดันหรือแรงกระตุ้นภายใน” ทำให้มีนัยบางอย่างของผู้กำกับ แอบแฝงลงไปในภาพยนตร์ที่เป็นประเด็นหรือทัศนคติของผู้กำกับ สะท้อนออกมาในผลงานภาพยนตร์ทุกเรื่อง (Inner Meaning) (Martin Mcquillan. 2000; ก้อง พาหุรักษ์, 2548; พิสนธ์ สุวรรณภักดี, 2555) ซึ่งตัวอย่างที่โดดเด่น กรณีภาพยนตร์ของคุณมะเต๋ียว ชูเกียรติ ศักดิ์วีระกุล มักเป็นภาพยนตร์แนวความรัก ภาพยนตร์วัยรุ่น (Teenpic) และมักสอดแทรกเรื่องเพศนอกกรอบเอาไว้ ดังเช่นภาพยนตร์เรื่องรักแห่งสยาม ผีน-หวาน-อาย-จูบ (4Romances) Home ความรัก ความสุข ความทรงจำ เป็นต้น (ไสลทิพย์ จารุภูมิ, สัมภาษณ์, 25 ธันวาคม 2558) ซึ่งหากสังเกตในมุมของคุณมะเต๋ียว ชูเกียรติ ศักดิ์วีระกุล แล้วเห็นได้ว่าเป็นภาพยนตร์ที่มีองค์ประกอบเกี่ยวกับเรื่องความรัก และมีการสอดแทรกความเป็นครอบครัว และที่สำคัญ ภาพยนตร์ที่เขียนบทหรือกำกับโดยคุณมะเต๋ียว ชูเกียรติ ศักดิ์วีระกุล มักมีตอนจบให้ผู้ชมได้ออกมาตีความ และให้นำมาวิเคราะห์ต่อได้อีกหลายมุม ซึ่งส่วนนี้จากบทสัมภาษณ์ในหลาย ๆ ครั้งคุณมะเต๋ียว ชูเกียรติ ศักดิ์วีระกุล ตั้งใจให้ภาพยนตร์มีตอนจบอย่างที่น่าเสนอผ่านสายตาผู้ชมในโรงภาพยนตร์

สามารถสรุปเป็นแผนภาพได้ดังนี้

ภาพที่ 1: สรุปปัจจัยที่สนับสนุนการสร้างสรรคภาพยนตร์ที่มีเนื้อหาเกี่ยวข้องกับเพศนอกกรอบ
ที่มา: สร้างและพัฒนาโดยผู้วิจัย

- วันวิสาข์ เจริญนาน. (2555). *เมโทรเซ็กส์ชวล (Metrosexual): สำรองการดูแลบำรุงสุขภาพและความรักสวยรักงามของตนเอง ในกลุ่มชายไทยแห่งมหานคร: กรณีศึกษาตัวอย่างประชาชนในเขตกรุงเทพมหานคร*. สืบค้นจาก <http://www.isranews.org/about-us/72-2012-08-12-13-59-01/5239>
- วิเชียร ลัทธิพงศ์พันธ์. (2557). *The Common Ground: Create, Innovate and Communicate*. (เอกสารประกอบคำสอน). กรุงเทพฯ: สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์. (อัดสำเนา)
- ไสลทิพย์ จารุภูมิ. (2558, 25 ธันวาคม). อาจารย์ประจำภาควิชาภาควิชาภาพยนตร์ คณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย [บทสัมภาษณ์].
- สุทธิพงษ์ นกุลเอื้ออำรุง. (2559, 24 มกราคม). นักวิจารณ์ภาพยนตร์ในฉายา A-Bellamy และนักวิจารณ์ภาพยนตร์ประจำนิตยสาร Starpic [บทสัมภาษณ์].
- เสาวรินทร์ สายรังษี. (2548, มกราคม 14). เมโทรเซ็กส์ชวล: ผู้บริโภคน้องใหม่ในตลาดเครื่องสำอาง. *มติชนรายวัน*, 28(9806).
- อภิรดา มีเดช. (2557). “มะเดี่ยว” ชูเกียรติ: *Coming-of-age for all*. สืบค้นจาก <http://waymagazine.org/chukiat/>

ภาษาอังกฤษ

- Chandler, D. (1994). *Semiotics for beginners*. Csikszentmihalyi and Csikszentmihalyi. 1988 cited in Carr, Alan. (2004: 63-70). *Positive psychology*. NY: Brunner-Routledge.
- Mcquillan, M. (2000). *The Narrative Reader*. London: Pearson.
- Torrance, E. P., and Myers, R. E. (1962). *Creative learning and teaching*. NY: Good.
- Vialle, W., Lysaght, P., and Verenikina, I. (2002). *Handbook on child development*. Katoomba, NSW: Social Science Press.

บรรณานุกรม

- กนกวรรณ ธรารวรรณ. (2555). *รัฐไทยกับชีวิตคู่แบบเพศวิถีนอกขนบ*. สืบค้นจาก http://www2.ipsr.mahidol.ac.th/ConferenceVIII/ShowAbstract.php?article_id=7
- กรณ์ย์ จิตธารารักษ์. (2559, 28 มกราคม). Senior Creative EFM และ พิธีกรรายการ Movie Seat GMM GRAMMY [บทสัมภาษณ์].
- กาญจนา แก้วเทพ. (2542). *การวิเคราะห์สื่อ: แนวคิดและเทคนิค* (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: เอดิชั่น เพรส โพรดักส์.
- กาญจนา แก้วเทพ, กิตติ กันภัย, และปาริชาติ สถาปิตานนท์ สโรบล. (2543). *มองสื่อใหม่ มองสังคมใหม่*. กรุงเทพฯ: เอดิชั่น เพรส โพรดักส์.
- กาญจนา แก้วเทพ และสมสุข หินวิมาน. (2553). *สายธารแห่งนักคิดเศรษฐศาสตร์การเมืองกับสื่อสารศึกษา*. กรุงเทพฯ: ภาพพิมพ์.
- กิ่งรัก อิงคะวัต. (2542). *รูปแบบการดำเนินชีวิต พฤติกรรมการบริโภค และพฤติกรรมการเปิดรับสื่อของกลุ่มชายรักรชาย (เกย์) ในเขตกรุงเทพมหานคร* (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต ไม่ได้ตีพิมพ์). จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, กรุงเทพฯ.
- ไกรวุฒิ จุลพงศธร. (2550). รักแห่งสยาม: ภาพยนตร์โดย ชูเกียรติ ศักดิ์วีระกุล. *สารคดี*, 23(273), 141-145.
- ฉลองรัตน์ ทิพย์พิมาน. (2539). *วิเคราะห์โครงสร้างการเล่าเรื่องในภาพยนตร์อเมริกันที่มีตัวเอกเป็นสตรี* (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต ไม่ได้ตีพิมพ์). จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, กรุงเทพฯ.
- นฤพนธ์ ดำรงวิเศษ. (2556). *พื้นที่ของเพศนอกกรอบในสังคมไทย ในมิติการเมืองและวัฒนธรรม*. สืบค้นจาก http://www.sac.or.th/main/content_detail.php?content_id=733
- นัทธนัย ประสานนาม. (2559, 19 มกราคม). นักวิชาการด้านภาพยนตร์และอาจารย์ประจำภาควิชาวรรณคดี คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ [บทสัมภาษณ์].
- นิสิตา อยู่อำไพ และอรสา ตูลานันท์. (2550). ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยด้านครูกับการคิด สร้างสรรค์ของเด็กอนุบาลในโรงเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการศึกษาขั้นพื้นฐาน กรุงเทพมหานคร. *วารสารคณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย*, 2(1), 378-387.
- บริษัท Zocial inc. (2556). *The Gayest Countries in The world ประเทศไทยขึ้นแท่น เกย์เยอะ มาก ที่สุดอันดับ 10 ของโลก*. สืบค้นจาก <http://www.zocialinc.com/?s=%E0%B9%80%E0%B8%81%E0%B8%A2%E0%B9%8C>
- ปณิธี บรรวณ. (2557). ความหลากหลายทางเพศกับพฤติกรรมใน สังคมไทย: การสำรวจองค์ความรู้. *วารสารสังคมศาสตร์คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย*, 44(2), 51-70.
- ปาณิสรา มงคลวาทิ. (2550). *การนำเสนอภาพกลุ่มชายรักรชายในภาพยนตร์ไทยปี พ.ศ. 2550* (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต ไม่ได้ตีพิมพ์). มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, กรุงเทพฯ.
- ผลวิจัย เผย คู่รักเกย์แบ่งภาระงานบ้าน ได้ดีกว่าคู่รักต่างเพศ. (2558, มิถุนายน 18). *ประชาชาติธุรกิจออนไลน์*. สืบค้นจาก http://www.prachachat.net/news_detail.php?newsid=1434607316
- พิสนธ์ สุวรรณภักดี. (2555). *ความเป็นประพันธ์กรในภาพยนตร์ของ อังเดร ทาร์คอฟสกี* (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต ไม่ได้ตีพิมพ์). จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, กรุงเทพฯ.
- รณภพ นพสุวรรณ. (2555). *มุมมองของนักประชาสัมพันธ์ที่มีต่อเพศที่สามในงานประชาสัมพันธ์* (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต ไม่ได้ตีพิมพ์). มหาวิทยาลัยหอการค้าไทย, กรุงเทพฯ.